

Oppdragsgiver
Statens vegvesen

Rapporttype
Konseptvalgutredning E16 Valdres – temarapport kulturmiljø

2010-12-06

NY E16 BJØRGO-ØYE KULTURMILJØ

**BJØRGO-ØYE
KULTURMILJØ**

Oppdragsnr.: 4090118
Oppdragsnavn: Konseptvalgutredning E16 - kulturmiljø
Dokument nr.: 1
Filnavn: E16 kulturmiljø

Revisjon				
Dato	2010-12-06			
Utarbeidet av	srsllil			
Kontrollert av	ilylil			
Godkjent av	irelil			
Beskrivelse				

Revisjonsoversikt

Revisjon	Dato	Revisjonen gjelder

Rambøll
Løkkegata 9

NO-2615 LILLEHAMMER
T +47 61 27 05 00
F +47 61 27 05 10
www.ramboll.no

INNHOOLD

1.	TEMA KULTURMILJØ - VERDI	5
1.1	Planområdet	5
1.2	Verdi, kulturmiljø	5
1.2.1	Steinalder (6000- 1800 f. Kr)	5
1.2.2	Bronsealder (1800 – 500 f. Kr.)	5
1.2.3	Jernalder (500 f. Kr – 1030 e. Kr)	6
1.2.4	Mellomalder (1030 – 1537)	6
1.2.5	Nyere tid – etter 1537	6
1.2.6	Kongevegen	7
1.2.7	Bebyggelse	7
2.	KONSEKVENSER	9
2.1	Konsept 0 – dagens veg	9
2.1.1	Konfliktnivå	9
2.2	Konsept 1 – utvikling av eksisterende veg, redusert standard	9
2.2.1	Konfliktnivå	11
2.3	Konsept 2 – utvikling av eksisterende veg til full vegnormal-standard (alt 2A kort tunnel, alt 2B lang tunnel)	11
2.3.1	Konfliktnivå	12
2.4	Konsept 3 Konsept vest	13
2.4.1	Konfliktnivå	14
2.5	Konsept 4a Konsept øst, Rogne – Heggenes – Høre/Vangsnes	14
2.5.1	Konfliktnivå	16
2.6	Konsept 4b Konsept øst, Bjørge- Rogne – Heggenes – Høre/Vangsnes	16
2.6.1	Konfliktnivå	17
2.7	Sammenstilling og rangering kulturmiljø	18
3.	KILDER	18

1. TEMA KULTURMILJØ - VERDI

1.1 Planområdet

Planområdet for de ulike alternativene for ny veg; E16 Bjørge – Øye; er delvis knyttet til utbedringer langs eksisterende veg, samt områder for nye traseer både øst og vest for eksisterende E16. Trasealternativene går fra Bjørge i Nord-Aurdal, via Vestre- og/eller Øystre Slidre, til Øye i Vang. Fra Vangsnes til Øye i Vang foreligger det bare et alternativ. Eksisterende E16 følger daldragene/fjordene vestover, og ligger parallelt med Strandefjorden, Slidrefjorden og Vangsmjøsa. Kulturlandskapet knyttet til jordbruket ligger i stor grad i de sørvendte liene, men langs "fjordene" er det også jordbrukslandskap på sørsida av vatnet.

1.2 Verdi, kulturmiljø

De ulike konseptene vil bli beskrevet hver for seg, men her følger litt generelt om Valdres sin kulturhistorie.

Kulturhistoria i Valdres:

Det er spor etter bosetting i Valdres helt tilbake til seks tusen år før Kristi fødsel. Ved flere av fjellvatna lengst vest, viser gamle steinalderboplasser at folk har holdt til i høyfjellet og livnært seg av jakt og fiske.

Ei ny epoke kom når jernet ble kjent og tatt i bruk rundt Kristi fødsel. Jernutvinningsanleggene ligger i stor i grad i høyereliggende skog – og fjellområder. Nede i bygda er gravminnene synlige fornminner i kulturlandskapet, men det antas at det også finnes mye mer bosetnings-/aktivitetsspor enn det som hittil er registrert (det er utført lite sjakting etter slike funn).

Olav den helliges kristningsferd gjennom Valdres i 1023 var starten på ei ny epoke, med oppføring av stavkirker, der flere fortsatt står. Fra denne tida er også Riddarstøga på Leirhol i Vang, et av de første husa med to etasjer.

Fra tida etter reformasjonen (1537), har Valdres mange kulturminner i kulturlandskapet både i bygda og i stølsområdene.

1.2.1 Steinalder (6000- 1800 f. Kr)

I Valdres har det bodd mennesker lenge. De eldste bosetningene er ca. 8 000 år gamle, og ligger lengst vest i Valdres. Det finnes mange spor etter bosetninger fra eldre steinalder ved fjellvatna i Valdres. Fra denne perioden kan vi finne pilspisser av skifer eller flint, avslag fra stein, koksteiner og kokegroper.

Folk har sannsynligvis bodd her sammenhengende gjennom eldre og yngre steinalder, da det er funnet en god del steinredskaper som har blitt brukt til jordarbeidingsredskap i yngre steinalder. På Slidreåsen er det gjort pollenanalyser som viser at det vokste kjente beiteplanter (dvs. til husdyr) her i området i perioden 2 800 til 2 000 f. Kr.

1.2.2 Bronsealder (1800 – 500 f. Kr.)

På denne tida var det i realiteten fortsatt steinalder i Valdres. Det er derfor vanskelig å skille funn fra bronsealder og steinalder. Det er registrert flere gravrøyser som kan være fra bronsealderen, og helleristinger i form av skålgropsteiner som kan være fra bronsealderen. De fleste boplassene er sannsynligvis for lengst lagt under ploegen, men en boplass er registrert i Vestre Slidre. Det mest spektakulære er et større depotfunn av bronse på Svennes i Nord-Aurdal. Funnet er det største kjente samlede bronsefunn i Norge.

1.2.3 Jernalder (500 f. Kr – 1030 e. Kr)

Omkring 500 f. Kr kom kunnskapen om jernet fra Europa til Norge, og nær Kristi fødsel lærte folk her til lands å lage jern. Jernet ble smidd til våpen, redskaper, smykker med videre, og jernet har vært viktig for makteliten. I begynnelsen var jernet et dyrt og eksklusivt metall som bare de rikeste kunne skaffe seg. I jern- og mellomalderen var jernet ei svært viktig inntektskilde for gardene i Valdres.

Mange tusen tonn jern har blitt produsert i Valdres, og valdresjernet var i gammel tid særlig kjent som ypperlig kvalitets smijern. Med jernet skjedde det store omveltninger i Valdres. Folketallet, og sannsynligvis også velstanden, økte. Innenfor arkeologien deles jernalderen inn i eldre- og yngre jernalder:

Eldre jernalder

Fra hundreåra før Kristi fødsel er det svært få funn i Norge. Bakgrunnen for det er noe uklart, men en teori går ut på at det var ei klimaforverring etter bronsealderen, og at folketallet gikk ned. Klimaendringene etter bronsealderen gjorde at det ble behov for å lage bedre hus og flytta husdyra inn om vinteren, og bøndene ble etter hvert bofaste. De eldste gardene i Valdres er fra ca 2-300 e. Kr. Mange av gravfunnene fra denne perioden inneholder gjenstander fra lenger sør i Europa, som glassperler, gull-, bronse-, og ravsmykker.

Perioden 400 til 550 e. Kr. blir kalt folkevandringstida. Navnet kommer fra den germanske folkevandringa som pågikk fra år 100 til 550 e. Kr. På denne tida vokste folketallet i Europa, og det var stor politisk uro. I Valdres er det flere bygdeboger datert til folkevandringstid.

Det er også registrert flere jernvinneanlegg fra eldre jernalder. Jern fra Valdres utviklet seg til en stor eksportindustri i løpet av jernalderen.

Yngre jernalder

I yngre jernalder tok jernutvinninga fart, og vi finner spor etter jernutvinning i nesten alle fjell i Valdres. Jernet ble utvinna fra myrmalm og brent i steinovner. I yngre jernalder brukte de kull til oppvarminga og fikk dermed høyere temperatur som også ga bedre kvalitet på jernet. Rundt jernvinnene fra yngre jernalder finner vi derfor ofte også kullgroper.

Noe annet som dukker opp i yngre jernalder er fangstanlegg for reinsdyr. Spesielt i fjellområda i Vang, Vestre - og Øystre Slidre finnes det mange fangstanlegg for rein. Fangstanlegga består av fangstgroper med ledegjerder, eller bogastiller, der skytteren kunne gjemme seg til dyra kom så nær at han kunne treffe byttet med pil.

Det kanskje viktigste området fra jernalderen i Valdres er Gardbergfeltet i Vestre Slidre, som til sammen inneholder over 1000 gravminner fra eldre til yngre jernalder. I Gardbergfeltet står også Norges eldste runestein, Einangsteinen, på sin opprinnelige plass.

1.2.4 Mellomalder (1030 – 1537)

I mellomalderen ble Valdres kristna, og fra denne tida har vi blant anna de seks stavkirkene i Valdres; Hedalen, Reinli, Hegge, Lomen, Høre og Øye. Litt seinere i mellomalderen kom steinkirkene i Valdres. Slidredomen fra ca. 1200 er fremdeles i bruk, mens kirka på Mo i Vestre Slidre står igjen som kirkeruin. På Leirhol i Vang har vi den eldste trebygningen i Valdres, Riddarstøga.

1.2.5 Nyere tid – etter 1537

På denne tida økte folketallet, og folk brukte utmarka i langt større grad. Mange av stølene i Valdres er fra ca. 1600-talet. Utmarka er full av utslått-teiger, heimstølstuffer og stinett fra denne tida. Mye av dette er fremdeles i aktivt bruk.

1.2.6 Kongevegen

Fra skilt på rasteplass i Lomen

Den gamle kongevegen "Bergenske Hovedvej", er delvis bygget på enda eldre veggrunn, men ble åpnet for kjørende i 1793. Viktig veg mellom Oslo og Bergen.

1.2.7 Bebyggelse

Gardsbebyggelsen preger bygdene i Valdres. Bebyggelsen har forskjellig uttrykk, fra mer eller mindre helhetlige tømmertun, til bureisningsbruk. Ofte har bygdelagene et sammensatt uttrykk med tun fra ulike tidsepoker. Nedenfor noen eksempler:

Kirkene og kirkestedene er viktige kulturhistoriske steder i Valdres, og ligger ofte som en del av et sammensatt kulturmiljø, med kirke, gravminner (fornminner) og gardsbebyggelse. Stavkirkene utgjør en viktig del av dette:

Lomen stavkirke

Øye stavkirke

Strand kirke, Nord-Aurdal

2. KONSEKVENSER

Om metode: Metodikken fra SVV håndbok 140 om konsekvensanalyser er brukt i henhold til å benevne kategorier av kulturminner/kulturmiljøer; fornminner, kulturmiljøer knyttet til primærnæringene, kulturmiljøer i tettbygde områder, andre kulturmiljøer. Vurdering av konfliktnivå for den enkelte strekning er gjort på relativ overordnet nivå, knyttet til kulturmiljøenes samlede verdi på strekningen, vurdert opp mot mulig omfang av veginngrepet for det enkelte alternativ. I vurderingen ligger både konflikt med eksisterende funn, og hvor stort potensiale for nye funn det er innenfor det aktuelle inngrepsområdet.

2.1 Konsept 0 – dagens veg

Alternativ 0 er dagens veg uten tiltak.

2.1.1 Konfliktnivå

Innebærer ingen nye konflikter for tema kulturmiljø.

2.2 Konsept 1 – utvikling av eksisterende veg, redusert standard

Beskrivelse:

Vegen vil i hovedsak følge eksisterende trase, med et moderat omfang av kurveutretting og noe sanering av avkjørsler og omlegging av lokalveger. Det blir lagt fokus på trafiksikkerhet med gang- og sykkelveger. Det anslås at det nye veganlegget i snitt vil beslaglegge 40-50 m² pr 1m veg. I dette inngår eksisterende vegareal. De foreløpige linjene som ligger til grunn for denne vurderingen er såpass overordna at det ikke er vurdert omfang av tiltak for de enkelte fornminnene, men sett på potensialet for konflikt i kulturmiljøene generelt. Området fra Vangsnes til Øye er likt for alle alternativ og er beskrevet under konsept 2 .

Verdi:

Fornminner

Det er registrert flere *gravminner* i det vestvendte kulturlandskapet mellom Bjørgo og Leira, til dels i nærheten av eksisterende veg. Videre nordover langs fjorden fra Fagernes til Lomen det registrert mange fornminner, særlig *gravminner*, langs eksisterende vegtrase. Særlig har Lomen-området relativt stor tetthet med funn. Tilsvarende er det også en del eksisterende funn langs vegtraseen i Vang; Grindaheim og Bøflaten.

Kulturmiljøer knyttet til primærnæringene

Kulturlandskapet langs Strandefjorden, Slidrefjorden og Vangsmjøsa er særprega områder med til dels stor tidsdybde og noe særprega bebyggelse.

fra Lomen

Kulturmiljøer i tettbygde områder

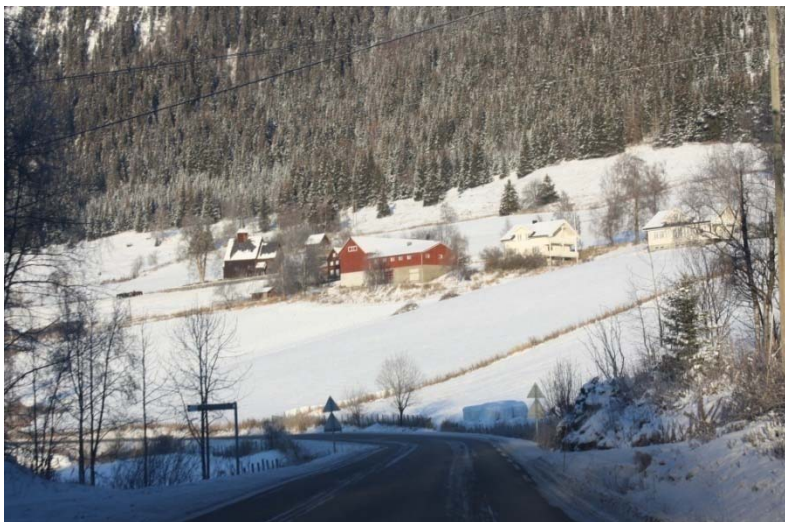
Linja går igjennom bla Aurdal ,Fagernes og Grindaheim sentrum, der det til dels er relativt trange vegrom mellom bygningene. Det enkelte bygningsmiljøes verdi er ikke fastlagt.

Fra Grindaheim

Andre kulturmiljøer (kirker, kulturlandskap, med mer)

Områdene ved kirkestedene oppover langs hele strekningen har stor tidsdybde med fornminner (gravminner), til dels svært gamle kirker og i stor grad gardsbebyggelse helt inntil kirkegården. Dette gjelder områdene særlig ved Strand, Ulnes og Lomen stavkirke som ligger i rike kulturlandskap, men også Aurdal kirke, Slidredomen, Vang kirke og Øye stavkirke.

mot Lomen stavkirke

2.2.1 Konfliktnivå

Eksisterende funn:

Konfliktnivået er avhengig av hvor store inngrep som blir planlagt i nærheten det enkelte kulturmiljø, noe som på dette plannivået er usikkert. Det er imidlertid klart at en god del eksisterende funn ligger nært til eksisterende vegtrase og at det er muligheter for et relativt høyt konfliktnivå knyttet særlig mot gravminner i dette alternativet. Tilsvarende vil et utvidet inngrep i de nevnte kulturmiljøene/kulturlandskapene bety en svekkelse av den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser, og den historiske lesbarheten.

Gjennom tettbebyggelsen er det på flere strekninger for trangt til den planlagte utvidelsen av vegen, noe som enten betyr riving av eldre bebyggelse eller flytting av vegtrase.

Potensiale for funn:

I de rike kulturlandskapene langs E16 er det utført lite sjakting, og det påregnes at det kan være potensiale for funn av spor etter bosettings- og aktivitetsområder.

Foreløpig vurdering av konfliktgrad konsept 1: middels (til høy) negativ

2.3 Konsept 2 – utvikling av eksisterende veg til full vegnormal-standard (alt 2A kort tunnel, alt 2B lang tunnel)

Den foreslåtte linja følger i stor grad eksisterende veg fra Bjørgo til Fagernes, for så å dele seg i to varianter på en strekning videre nordover. Variant 2B går langs eksisterende rv 51 nordover langs Sæbufjorden før den går inn i tunnel og kommer ut igjen ved Hande (mellom Slidre og Røn). Varianten 2A går inn i tunnel rett nord for Fagernes sentrum, går under Fodnesåsen, og kommer ut ved Svenes. Resten av traseen følger eksisterende veg. Dette konseptet innebærer både en bredere vegtrase, større grad av kurveutretting (ny veg) og større grad av avkjørselssanering med tilhørende lokalveger. Det innebærer også til dels konfliktfylte portalområder. Det gjennomsnittlige inngrepet er forutsatt til 50-60 m² pr 1m veg, men vil variere mye gjennom strekningen. De foreløpige linjene som ligger til grunn for denne vurderingen er såpass overordna at det ikke er vurdert omfang av tiltak for de enkelte fornminnene, men sett på potensialet for konflikt i kulturmiljøene generelt

Verdi:

Fornminner

Det er registrert flere *gravminner* i det vestvendte kulturlandskapet mellom Bjørgo og Leira, til dels i nærheten av eksisterende veg. Langs vestsida av Sæbufjorden er det registrert både *fangstanlegg, kullframstillingsanlegg og rester etter bosetning* i områdene mellom eksisterende riksveg og fjorden. I nærheten av portalområdet i vest for alt 2A er det registrert gravminner, tilsvarende er det registrert gravminner også videre nordover langs eksisterende vegtrase. Særlig har Lomen-området relativt stor tetthet med funn. Tilsvarende er det også en del eksisterende funn langs vegtraseen i Vang; Grindaheim og Bøflaten.

Kulturmiljøer knyttet til primærnæringene

Kulturlandskapet på solsida i daldragene er til dels særprega områder med stor tidsdybde og noe særprega bebyggelse. Tilsvarende også kulturlandskapet i Grindaheim og Øye. Enkelte verdifulle gardsmiljøer ligger helt inntil dagens veg.

gardstun inntil E16

Kulturmiljøer i tettbygde områder

Linja går igjennom bla Aurdal ,Fagernes og Grindaheim sentrum, der det til dels er relativt trange vegrom mellom bygningene. Det enkelte bygningsmiljøes verdi er ikke fastlagt.

Andre kulturmiljøer (kirker, kulturlandskap, med mer)

Områdene ved kirkestedene oppover langs hele strekningen har stor tidsdybde med fornminner (gravminner), til dels svært gamle kirker og i stor grad gardsbebyggelse helt inntil kirkegården. Dette gjelder områdene særlig ved Strand, Ulnes og Lomen stavkirke som ligger i rike kulturlandskap, men også Aurdal kirke, Slidredomen, Vang kirke og Øye stavkirke.

2.3.1 Konfliktnivå

Eksisterende funn

Konfliktnivået er avhengig av hvor store inngrep som blir planlagt i nærheten det enkelte kulturmiljø, noe som på dette plannivået er usikkert. Det er imidlertid klart at en god del eksisterende funn ligger nært til eksisterende vegtrase og at det er muligheter for et relativt høyt konfliktnivå knyttet særlig mot gravminner i dette alternativet. Tilsvarende vil et utvidet inngrep i de nevnte kulturmiljøene/kulturlandskapene bety en svekkelse av den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser, og den historiske lesbarheten. Dette alternativet vurderes til å ha et større konfliktpotensiale på bakgrunn av størrelsen på inngrepet og større potensiale både for inngrep i kulturminner og (nye) brudd i historiske sammenhenger. Slik sett vil sannsynligvis variant 2B har lavere konfliktnivå, pga kortere dagløsning langs fjorden. Gjennom tettbebyggelsen er det på flere strekninger for trangt til den planlagte utvidelsen av vegen, noe som enten betyr riving av eldre bebyggelse og/eller flytting av vegtrase.

Potensiale for funn

I de rike kulturlandskapene langs E16 er det utført lite sjakting, og det påregnes at det kan være potensiale for funn av spor etter bosettings- og aktivitetsområder.

Foreløpig vurdering av konfliktgrad konsept 2: middels (til høy) negativ for alt 2B, høy negativ for alt 2A.

2.4 Konsept 3 Konsept vest

Beskrivelse:

Den vestre linja legger seg lavt ned i terreng, ned mot Begna, fra Bjørgo til den krysser vassdraget rett nord for Vestringsbygda. Videre ligger linja rett bak bebyggelsen/jordbrukslandskapet på vestsida av Strandefjorden fram til Hippestbygda, der den krysser kulturlandskapet. Videre nordover ligger linja noe høyere i terreng i til dels sidebratt terreng, men i stor grad også her bakenfor bebyggelsen/kulturlandskapet helt fram til Vangsnes. Linja kommer innpå eksisterende trase ved garden Kvam og følger eksisterende veg fram til Øye. Det forutsettes at vegen i stor grad kan bygges slik at en unngår parallelle lokalveger/gang-sykkelveger. Dette gjelder ikke i Vang der vegen i stor grad følger eksisterende trase.

Verdi:

Fornminner

Fra Bjørgo til kryssing av elva er det i områdene mellom eksisterende veg og elva registrert flere kullframstillingsanlegg og gravminner. På vestsida, nord for Vestringsbygda er det registrert fangstanlegg og kullframstillingsanlegg. På vestsida av fjorden både ved Ulnes, ved Røn og videre nordover er det registrert flere gravminner/gravfelt i områdene nedover mot fjorden. Det er også registrert enkeltanlegg for kullframstilling og jernvinner. Mot grensa til Vang er det registrert dyrkingsspor og gravfelt (bla ved Kvam) i nærheten av foreslått linje, tilsvarende er det registrert et gravfelt nord for Vangsnes. Gjennom Vang er det registrert flere fornminner i nærheten av E16, tilsvarende også på Bøflaten – der også registrerte dyrkingsspor er fjernet i forbindelse med vegutbygging.

Kulturmiljøer knyttet til primærnæringene

I Vestringsbygda er det registrert både kullframstillingsanlegg og bosetningsspor som en del av et kulturlandskap med relativt lang tidshorison. Kulturlandskapet i Hippestbygda har sannsynligvis mindre tidsdybde, da det er registrert lite fornminner her. For kulturlandskapet i Vang gjelder samme vurdering som for de to foregående konseptene.

Kulturmiljøer i tettbygde områder

Linja går igjennom Grindaheim, der det til dels er relativt trange vegrom mellom bygningene. Det enkelte bygningsmiljøes verdi er ikke fastlagt

Tekniske/industrielle kulturmiljøer (industri/samferdsel)

Ved Kvamskleiva i Vang ligger en del av den gamle kongevegen, Bergenske kongeveg.

Andre kulturmiljøer (kirker, kulturlandskap, med mer)

Øyjar kirkested ligger vest for Røn, men i god avstand til foreslått trase. Vang kirke med Vang prestegard (vedtaksfredet) ligger inntil eksisterende E16.

Vang kirke og prestegard

2.4.1 Konfliktnivå

Eksisterende funn – det er noe vanskelig å vurdere det direkte konfliktnivået i forhold til eksisterende funn da detaljeringsgraden er veldig lav, men det vurderes til å være liten direkte konflikt med eksisterende funn i de bratte skogsområdene som mye av traseen ligger i. Gravminner og gravfelt på vestsida av Strandefjorden og Slidrefjorden ligger lenger ned i lisdalen enn foreslått vegtrase. Gjennom Vang er det noe konflikt med fornminner (gravminner) og nærføring til blant annen prestegarden.

Potensiale for funn – i skogsområdene vurderes det til å være noe potensiale for funn av fornminner som fangst- og kullframstillingsanlegg, særlig i avsetningene nord for Vestringsbygda.

Foreløpig vurdering av konfliktgrad konsept 3: Lav negativ

2.5 Konsept 4a Konsept øst, Rogne – Heggenes – Høre/Vangsnes

Beskrivelse:

Den foreslåtte linja følger eksisterende E16 fra Bjørgo til Fagernes, med mulig justering gjennom Aurdal og Leira. Videre er det foreslått en utvidelse av eksisterende Rv 51 fra Fagernes til Moane (mulig flytting av trase fra Melby til Heggenes?) . Fra Heggenes til Høre/Vangsnes følger denne linja samme trase som konsept 4b, på vestsida av Heggefjorden og vestover daldraget ved Hyggjane før linja går inn i tunnel under Håliåsen og kommer ut igjen nedenfor Høre. Vegen kommer innpå dagens E16 ved Svenskemoen nord for Ryfoss og følger den helt opp til Øye.

Verdi:

Fornminner

Det er registrert flere *gravminner* i det vestvendte kulturlandskapet mellom Bjørgo og Leira, til dels i nærheten av eksisterende veg. Langs vestsida av Sæbufjorden er det registrert både *fangstanlegg, kullframstillingsanlegg og rester etter bosetning* i områdene mellom eksisterende riksveg og fjorden. Ved Melby er det registrert et *gravfelt* og et *bosetnings/aktivitetsområde*, og tilsvarende er det registrert flere *gravminner* mellom Volbufjorden og områdene langs eksisterende veg i Rogne. Kullframstillingsanlegg ved Storefoss. Noen funn av *fangstanlegg, jernvinne og kullframstillingsanlegg* innover daldraget (på kommunegrensa) fra Heggefjorden og vestover. I Høre er det registrert både *gravminner og bosetningsspor*. Mot grensa til Vang er det

registrert dyrkingsspor og gravfelt (bla ved Kvam) i nærheten av foreslått linje, tilsvarende er det registrert et gravfelt nord for Vangsnes. Gjennom Vang er det registrert flere fornminner i nærheten av E16, tilsvarende også på Bøflaten – der også registrerte dyrkingsspor er fjernet i forbindelse med vegutbygging.

Kulturmiljøer knyttet til primærnæringene

I Rogne (fra Melby til Moane) er det en del funn av gravminner og det er også gjort funn av bosetnings/-aktivitetsområder. Området har potensiale for funn av bosetningsspor, og kan være et område med stor tidsdybde. Det sørvendte kulturlandskapet i Volbu har både bosetningsspor, kirkested og kullframstillingsanlegg/jernvinne. Kulturlandskapet i Høre har stor tidsdybde, det er gjort funn av bosetningsspor, mange gravminner og et til dels særprega bygningsmiljø med stavkirken som et viktig kulturminne.

fra Rogne mot Volbu

Kulturmiljøer i tettbygde områder

Linja går igjennom bla Aurdal, Fagernes og Grindaheim sentrum, der det til dels er relativt trange vegrom mellom bygningene. Det enkelte bygningsmiljøes verdi er ikke fastlagt.

Andre kulturmiljøer (kirker, kulturlandskap, med mer)

Høre stavkirke med tilhørende kulturlandskap er et verdifullt kulturmiljø.

Høre stavkirke

2.5.1 Konfliktnivå

Eksisterende funn – Konflikt med eksisterende funn ved utvidelse av dagens veg er til dels vanskelig å vurdere, men antas som relativt lite på strekningen Bjørgo – Fagernes. Ved Sæbufjorden antas det at dette kan bli konfliktfylt. Tilsvarende kan det oppstå konflikt med gravminner gjennom Rogne, og med fornminner i skog fra Heggenes og innover mot tunnelen. Det blir viktig å holde seg på avstand til området ved Høre stavkirke og tilhørende kulturlandskap, samt kulturlandskapet i Volbu. Gjennom Vang er det noe konflikt med fornminner (gravminner) og nærføring til blant annen prestegarden

Potensiale for funn - det må antas at det er relativt stort potensiale for funn av ytterligere fornminner i skog på strekningen. Potensiale for funn av fornminner, særlig bosetningsspor i den solvendte lisida fra Melbybråten til Rogne.

Foreløpig vurdering av konfliktgrad konsept 4a: (lav til) middels negativ

2.6 Konsept 4b Konsept øst, Bjørgo- Rogne – Heggenes – Høre/Vangsnes

Beskrivelse:

Linje som ligger i den østre lisida fra Bjørgo til Heggenes. Løfter seg opp fra Bjørgo, krysser mellom bebyggelsen og alpin anlegget i Aurdal, og ligger på brinken innover mot fjellområdene videre oppover mot Leirin. Passerer ovenfor bebyggelsen/jordbrukslandskapet i Skrautvål og videre mot Rogne, der den skrår ned i terreng og ligger i den øvre delen av jordbrukslandskapet. Linja krysser dagens rv 51 ved Heggenes. Fra Heggenes til Høre/Vangsnes følger denne linja samme trase som konsept 4a, på vestsida av Heggefjorden og vestover daldraget ved Hyggjane før linja går inn i tunnel under Håliåsen og kommer ut igjen nedenfor Høre. Veggen kommer inn på dagens E16 ved Svenskemoen nord for Ryfoss og følger den helt opp til Øye

Verdi:

Fornminner

Det meste av strekningen ligger i skogsterreng, til dels i "fjellskog", og hoveddelen av eksisterende funn er knyttet mot kullframstilling, jernvinner og fangstanlegg.

Det er registrert en del *kullframstillingsanlegg* – særlig i Aurdal mellom bolig og hyttebebyggelsen, i området innover mot Fagernes lufthavn Leirin, i øvre deler av bygda i Skrautvål og Rogne, samt ved Moane. Noen funn innover daldraget (på kommunegrensa) fra Heggefjorden og vestover.

Jernvinner er registrert i nærheten av den foreslåtte linja ovenfor Rogne, og ved kommunegrensa i daldraget vest for Heggefjorden. Det er også registrert ei jernvinne i Aurdal, noe lenger oppe i dalsida enn foreslått linje.

Tilsvarende ligger det registrerte *fangstanlegg* i nærheten av linja ovenfor Måno (v leira), og vestover fra Heggefjorden mot tunnelen.

Kulturmiljøer knyttet til primærnæringene

Linja ligger inntil jordbrukslandskapet i øvre deler av Skrautvål og Rogne, samt kommer ut av tunnelen noe nedenfor jordbrukslandskapet i Høre. Den øvre delen av jordbrukslandskapet i Skrautvål og Rogne antas å ha mindre tidsdybde enn områdene lenger nede i lisida. Det er ikke registrert gravminner så høyt i lia, men derimot noen anlegg for utvinning av jern og kull, noe som forsterker dette synet.

Rogne

Kulturmiljøer i tettbygde områder

Linja går igjennom Grindaheim, der det til dels er relativt trange vegrom mellom bygningene. Det enkelte bygningsmiljøets verdi er ikke fastlagt

Andre kulturmiljøer (kirker, kulturlandskap, med mer)

Høre stavkirke med tilhørende kulturlandskap er et verdifullt kulturmiljø.

2.6.1 Konfliktnivå

Eksisterende funn – Omfang av tiltaket for kulturmiljø er noe vanskelig å vurdere på bakgrunn av at det er jobbet lite med linja. Det antas imidlertid at områder med funn av kullframstillingsområder ved Leirin og ovenfor Rogne vil bli berørt av tiltaket. Det samme gjelder kullframstillingsanlegg og fangstanlegg vestover fra Heggefjorden. Det blir viktig å holde seg på avstand til området ved Høre stavkirke og tilhørende kulturlandskap, samt kulturlandskapet i Volbu. Gjennom Vang er det noe konflikt med fornminner (gravminner) og nærføring til blant annen prestegarden

Potensiale for funn - det må antas at det er relativt stort potensiale for funn av ytterligere fornminner i skog på strekningen.

Foreløpig vurdering av konfliktgrad konsept 4b: Lav til middels negativ

2.7 Sammenstilling og rangering kulturmiljø

Vurdert i henhold til det kunnskapsnivået en har om veglinjenes/tiltakenes omfang, er en foreløpig vurdering oppsummert slik:

Konsept 0 kommer best ut da det ikke blir nye inngrep i kulturmiljøer

Konsept 3 (vest) er vurdert som lite konfliktfyllt, ligger i nordvendt skogkledd lisode – relativt langt oppe i lia. Eksisterende funn kan tilsi noe potensiale for konflikt i området fra Aurdal til Leira.

Konsept 4B (øst) er rangert som nummer 3. Ligger i overgangen skog/fjell i deler av området, det er registrert funn (særlig kull- og jernfremstillingsanlegg) i hytteområdene i Aurdal, ved Leirin, Skrautvål og i Rogne, samt langs kommunegrensa fra Heggefjorden og vestover. Potensiale for ytterligere funn særlig i skogsområdene. Viktig at tunnelportalområde blir flyttet langt nok unna kulturmiljøet i Høre.

Konsept 4A (øst) er rangert som nummer 4. Potensiale for konflikt med kulturminner langs Sæbufjorden, og gjennom kulturlandskapet i Rogne. Ellers gjelder samme som for 4B fra Heggenes og vestover.

Konsept 1 - utvikling av dagens veg har et visst konfliktnivå knyttet særlig mot kulturmiljøene langs Strandefjorden og Slidrefjorden, særlig områder med gravminner (gravfelt), kirkesteder (og til dels bebyggelse?). Dette avhenger mye av inngrepets størrelse/bredde i det enkelte område, men enkelte gravminner ligger nært dagens E16.

Konsept 2 – vegnormalstandard med utgangspunkt i dagens trase er vurdert som mest konfliktfyllt. Kulturmiljøer i den solvendte lisida og på avsetningene langs Strandefjorden og Slidrefjorden, med bla kirkesteder og gravminnefunn, er sårbare for store inngrep. Konsept 2A er vurdert som mest konfliktfyllt på bakgrunn av lengst dagstrekning i sårbare områder.

Det er også lagt inn en vurdering av at de nye linjene (konsept 4B og 3) i større grad kan forskyves/tilpasses evt konfliktfylte områder. Strekningen Vangsnes – Øye er lik for alle konsepter (bortsett fra 0-alternativet), og har ikke gjort utslag i vurderingen.

3. KILDER

Askeladden på nett – kulturminnesok.no

Nettsider – Valdres natur- og kulturpark – valdres.no

Olavsrosa.no

Harald Jacobsen/Jørn R.Føllum: Kulturminner i Norge

Veg og kulturmiljø, SVV håndbok 197

Riksantikvaren: Veileder: Kulturminner, kulturmiljøer og landskap – plan og bygningsloven

